

Værdiskabende udvikling af kulturmiljøer

En undersøgelse med
udgangspunkt i Christiansfeld

Værdiskabende udvikling af kulturmiljøer

– en undersøgelse med udgangspunkt i Christiansfeld

© Realdania, juni 2016

Design

Le bureau

Tryk

Cool Gray

Oplag

1500

Fotos

forside:	Kim Hintze
side 4:	Dorte Bülow
side 6:	Jørgen Jørgensen
side 8-9:	Leif Tuxen
side 11:	Koldinge Kommune
side 13, øverst:	Michal Lazor
side 13, nederst:	Fågelsjö gammelgård
side 19:	Leif Tuxen
side 21:	Dorte Bülow
side 22-23:	Leif Tuxen
side 24:	Jørgen Jørgensen
side 27:	Jørgen Jørgensen
side 29:	Kim Hintze
side 32:	Stephen Branley
side 34:	Pallars i Långhed
side 36:	DavidGraham86 / Shutterstock.com
side 38:	Foto © Wüstenrot Stiftung
side 40:	Samot / Shutterstock.com
side 42-43:	Leif Tuxen

Indhold

2	Forord
7	Bygningsarven skaber værdi
9	Inspiration til værdiskabende udvikling af kulturmiljøer
10	Bybevaringsprojektet i Christiansfeld
14	Fem internationale cases
16	Sammenfatning

Christiansfeld: Værdiskabende effekter af revitalisering og restaurering af den historiske bykerne

20	Vækst i turismen
22	Øget erhvervsudvikling
24	Øget befolkningsvækst
27	Vækst i udlejningsmarkedet
28	Øget medieomtale i Danmark og udland
30	Lokalt ejerskab

Cases: Fem udenlandske eksempler på værdiskabende udvikling af kulturmiljøer

34	Stornoway
36	Hälsingegårdene
38	Grainger Town
40	Quedlingburg
42	Conway
47	Kildeliste, udenlandske cases

Forord

Bygningsarven er vores fælles skatkammer. Gamle bygninger og kulturmiljøer bærer en identitet, som fortæller en historie. De er skabt med stolthed af tidligere generationer og står som levende bevis på vores bondekultur, industrikultur, handel og dagligdag, velfærdssamfund osv. De udgør miljøer og helheder, vi gerne vil opholde os i.

Men bygningsarven er andet end et minde om fortiden. Den udgør en værdi, der i helheder skaber livskvalitet for fællesskabet. Og hver enkelt bygning er en essentiel brik i at skabe helheden. Det hviler dog på den enkelte byggherre at investere i erhvervelse, udvikling og vedligeholdelse. Det er en udfordring for kulturmiljøerne.

Hvis der fortsat skal ske den nødvendige investering i bygningsarven, er det derfor afgørende, at bygningsarven er værdsat, og at vi får en større forståelse af dens værdi og potentiale. Realdania ønsker at skabe opmærksomhed om bygningsarvens værdi og dermed incitament for investering i bygningsarven.

Denne publikation tager afsæt i et mangeårigt bybevaringsprojekt i Christiansfeld. Vi følger op på vores tidligere analyser og succesfulde formidling af, at bygningsarven på bundlinjen skaber værdi, og at det kan betale sig at investere i bevaring, udvikling og udnyttelse af den rige danske bygningskultur.

Værdiskabende udvikling af kulturmiljøer er et langt sejt træk. Men når sneboldeffekten begynder at rulle, er der et mægtigt potentiale, som kan tiltrække turisme, bosætning og erhverv – og det på en måde, som nybyggeri ikke kan matche. På denne måde kan udvikling og ny anvendelse af bygningsarv også bidrage til at sikre vores fælles kulturarv for eftertiden.

Vi håber, at publikationen kan bidrage til yderligere forståelse og værdsættelse af bygningsarvens potentiale. Og at den vil inspirere til, at mange andre - både offentlige og private - går i gang med at udvikle kulturmiljøer, så de fortsat skaber værdi for samfundet.

Med venlig hilsen
Christian Andersen
Programchef i Realdania

Bygningsarv

Bygningsarven skaber værdi

I 2015 udgav Realdania analysen 'Vores fælles skatkammer – Bygningsarven er penge værd', som viste, at bygningsarven også rent økonomisk har en værdi og satte en række tal på dette.

Analysen viste også, at værdien af bygningsarven kommer alle til gode og ikke kun dem, der ejer bygningsarven. Bygningsarven bidrager til positiv udvikling i turisme og erhvervsliv. Desuden nyder en almindelig ejendom godt af en højere salgspris, hvis der ligger flere bevaringsværdige bygninger i lokalområdet.

En samlet indsats for at styrke bygningsarven, især i sammenhængende kulturmiljøer, kan således have stor effekt for det enkelte lokalsamfund.

Kulturmiljø

Inspiration til værdiskabende udvikling af kulturmiljøer

Realdanias analyse fra 2015 viser, at bygningsarven har en målbar, økonomisk værdi for samfundet. Nærværende casestudie ser nærmere på, hvordan udviklingen af udvalgte kulturmiljøer i Danmark og udland helt konkret har resulteret i en række værdiskabende effekter i lokalsamfundet, f.eks. øget turisme, øget bosætning, jobskabelse, lokal stolthed og vækst i det lokale erhvervsliv.

Casestudiet har et særligt fokus på Christiansfeld som hovedcase og suppleres derudover af fem kortere, udenlandske cases. Læs mere om Christiansfeld og de fem udenlandske cases i indledningen på næste side. Formålet med casestudiet er at påvise, at der for det enkelte lokalområde ligger et kulturelt, socialt og økonomisk potentiale i at udvikle kulturmiljøernes historiske bygningsarv.

Bybevarings- projektet i Christiansfeld

Bybevaringsprojektets formål

I 2002 blev der igangsat et bybevaringsprojekt i Christiansfeld, som nåede sin afslutning i 2015. En revitalisering og restaurering af bykernens historiske bygninger har sammen med en strategisk helhedsplan haft til formål at sikre, at den historiske bykerne bevares og udvikles som et levende sted med respekt for kulturarven. Som en krølle på halen blev Christiansfeld i sommeren 2015 udnævnt til UNESCO verdensarv.

Ikke et frilandsmuseum, men en levende by

Målet har med andre ord været at bevare uden at forvandle byen til et frilandsmuseum kun for turisterne, sådan at Christiansfeld vedbliver at være en levende by, hvor indbyggerne kan leve et moderne hverdagsliv i de historiske rammer.

”

Det var vores mål først at få istandsat centrale bygninger i byen, der kunne være med til at skabe en konkret udvikling, f.eks. Brødremenighedens Hotel, der blev renoveret som én af de første bygninger. Vi ville mere end bare lukke huller i tagene.

Christian Andersen, programchef, Realdania

Helhedsplanen er med til at sikre, at nye tiltag harmonerer med de langsigtede ønsker for byens udvikling og beskyttelsen af den værdifulde bygningsarv. Bybevaringsprojektet i Christiansfeld udgør hovedcasen i nærværende casestudie, der kortlægger de sociale, kulturelle og økonomiske effekter, projektet har skabt i byen.

Byens historie

Bykernen i Christiansfeld er et kulturmiljø af international historisk betydning. Samtidig er Christiansfeld et af landets tidligste eksempler på en egentlig byplanmæssig helheds-tænkning. Byen betragtes som unik i kraft af sin historie og uspolerede homogenitet. Christiansfeld fremstår i dag næsten, som da bygningerne blev opført for mere end 200 år siden af den herrnhutiske brødremenighed. Brødremenigheden grundlagde byen i 1773 og opførte hovedparten af byens huse i perioden 1773-1800 efter en enkel og stringent byplan, der er den fysiske afspejling af kristendommens og Brødremenighedens særlige betydning i byen.

Danmarks største privatfinansierede bybevaringsprojekt

Projektet er Danmarks største privatfinansierede bybevaringsprojekt med et budget på i alt 250 mio. kr. Realdania har støttet projektet med 100 mio. kr., og Kolding Kommune har støttet med knap 50 mio. kr. De resterende støttemidler

Det har været meget vigtigt for os, at borgerne hele vejen igennem projektet har følt, at det var deres by og ikke en museumsby, som de ikke var en del af. Der blev for eksempel holdt folkefest med verdens største honningkage, da byen blev udpeget af UNESCO – det var en begivenhed, der skulle fejres med hele byen. Og der er i det hele taget gjort meget ud af at informere, inddrage og fortælle historien.

Thomas Boe, by- og udviklingsdirektør, Kolding Kommune

er kommet fra byfornyelsesmidler, fredningsmyndigheder, Augustinus Fonden (7 mio. kr.) og endelig A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene formaal (50 mio. kr.), hvoraf sidstnævnte muliggjorde en restaurering af én af bymidtens største bygninger, det såkaldte Søsterhus, der i dag huser Christiansfeld Centret (se side 10).

Partnerskabet bag projektet

Projektet blev gennemført i et partnerskab bestående af Brødremenigheden i Christiansfeld, Realdania og Kolding Kommune (oprindeligt Christiansfeld Kommune). Rådgiverne var Kuben Management (bygherrerådgiver), arkitekt Jørgen Toft Jessen og Landskabsarkitekt Torben Schönherr. Dertil har der været lagt stor vægt på en løbende inddragelse af byens borgere, så der er blevet opbygget et solidt, lokalt ejerskab til projektet.

De tre parter i partnerskabet er enige om, at samarbejdet har fungeret godt, og at de

forskellige dagsordener hos henholdsvis brødremenighed, kommune og fond har spillet fint sammen. Det tværgående samarbejde har skabt løsninger i byen, som ingen af de tre parter alene kunne have tilvejebragt, og som tilgodeser både kulturarven, den økonomiske bæredygtighed og det moderne hverdagsliv.

Et eksempel er den ny gadebelægning, finansieret af Kolding Kommune, som forener det historiske med det funktionelle, så de nyanlagte fortove nu er brede nok til barnevogne og kørestole, samtidig med at de indpasser sig respektfuldt i de eksisterende historiske rammer.

Det samme gælder den omfattende restaurering af de mange bygninger, hvor en bevaring af arkitektoniske og kulturhistoriske værdier er gået hånd i hånd med en modernisering af boligerne, så de nu lever op til moderne standarder og lovkrav og er blevet attraktive boliger med en markedssvarende huslejepris.

Fem internationale cases

Foruden Christiansfeld præsenteres fem udenlandske cases, der på forskellig vis demonstrerer, hvordan en strategisk indsats omkring udvikling og formidling af et lokalt kulturmiljø kan generere værdiskabende effekter.

Casene er:

Stornoway, Hebriderne, Skotland

En havneby med en bevaringsværdig bygningsarv fra 1700- og 1800-tallet, hvor en restaurering af 23 bygninger har skabt ringe i vandet og gjort byen til en velbesøgt turistdestination.

Hälsingegårdene, Norrland, Sverige

Et regionalt kulturmiljø bestående af gamle

bondegårde fra 1700-tallet og 1800-tallet, hvoraf nogle har gennemgået et udviklingsforløb med fokus på at forene bevaring og forretningsudvikling, turisme og lokalt liv og skabt en regional destinationsoplevelse.

Grainger Town, Newcastle upon Tyne, England

Et planlagt bykvarter opført mellem 1835 og 1842 med mange fredede og bevaringsværdige bygninger, som gennem et udviklingsprojekt fik vendt nedgang til vækst og blandt andet tiltrukket nye beboere og private investeringer for 146 mio. pund.

Quedlingburg, Sachsen-Anhalt, Tyskland

En by kendt for sin særlige bygningsarv i form af omkring 1.300 bindingsværkshuse, som i

dag er en populær destination for både 1,2 mio. årlige turister og studerende fra ind- og udland, som gerne vil vide mere om historiske byggeteknikker, restaurering og kulturmiljøudvikling.

Cowny by, Wales

En by, hvis hovedattraktion er ruinerne Conwy Castle og bymur. En ny turismeudviklingsstrategi fra 2009 fik vendt en betydelig nedgang i besøgstallet gennem en række formidlings- og markedsføringstiltag, der var med til at gøre Conwy Castle til én af de mest velbesøgte turistattraktioner i Wales.

Lews Castle er opført i perioden 1847-57 som landsted for en rig handelsmand. I dag ejes slottet af kommunen, som i 2011 modtog 4,6 mio. pund fra Heritage Lottery Fund, så stedet kunne omdannes til lokalhistorisk museum med fokus på den gæliske kulturarv.

De smukke Hälsinggårde i Norrland, Sverige, er udpeget af UNESCO som verdensarv. I dag er 50 af de gamle gårde gået sammen om at markedsføre sig under et fælles brand. De byder blandt andet på aktiviteter som overnatning, café, restaurant og små lokalmuseer. Gårdene udgør et fyrtårn, der er med til at sætte hele regionen på landkortet.

Sammementfatning

En gennemgående effekt i stort set alle casestudierne er den markante vækst i turismen, som udviklingsprojekterne i det lokale kulturmiljø har skabt.

I Christiansfeld har UNESCO-udpegningen – som i sig selv er en effekt af det omfattende bybevaringsprojekt – femdoblet antallet af besøgende på Christiansfeld Centret. I Conwy har en stærk turismeudviklings- og markedsføringsstrategi gjort Conwy Castle til en bæredygtig forretning, som i 2010-2011 havde 190.000 besøgende.

Samtidig er der mange steder opfyldt en målsætning om, at udviklingen af kulturmiljøet skal gavne både turismen og det lokale liv, så de to ting går hånd i hånd, og det levende, hverdagslige, lokale liv bevares og udvikles side om side med udviklingen som turistdestination. I Christiansfeld har man for eksempel haft et stærkt fokus på, at bymidten ikke måtte ende som et frilandsmuseum, men at bybevaringsprojektet skulle understøtte den levende by.

Der er på tværs af eksemplerne et fokus på både at inddrage borgerne aktivt i udviklingsprojektet og holde dem løbende orienteret om små og store succeser. Projekterne bruges også ofte som afsæt for et socialt løft i områderne, idet de er med til at skabe uddannelse og lokale jobs – sidstnævnte er f.eks. Stornoway, Grainger Town og Quedlingburg gode eksempler på.

Endelig er der en opmærksomhed på, at de oplevelser og den viden, der skabes, også skal komme de lokale til gode, som f.eks. i Christiansfeld, hvor skolebørnene besøger Christiansfeld Centret og gennemgår særlige undervisningsforløb om byens historie.

Inddragelsesindsatsen er med til at skabe den lokale stolthed og det ejerskab, som projektets succes i høj grad afhænger af, og som kan bidrage til at fastholde og tiltrække nye borgere. Det ses i eksemplet fra Stornoway, hvor et faldende befolkningstal i dag er vendt til, at 93 procent af

byens borgere er tilfredse eller forholdsvis tilfredse med at bo i byen, som igen er blevet et attraktivt sted både at bo og arbejde.

En tværgående effekt er også udviklingsprojekternes evne til at skabe erhvervsudvikling og tiltrække yderligere investeringer. I Christiansfeld er der åbnet otte nye butikker i bymidten siden bybevaringsprojektet gik i gang i 2002, hvilket er et højt antal i en by med knap 3.000 indbyggere. I Stornoway har restaureringsprojektet sat gang i yderligere byudviklingsprojekter i form af blandt andet en ny havnemole og sportshal og et nyt universitetscampus. Og i Grainger Town er der tiltrukket investeringer til bydelen for omkring 190 mio. pund, heraf 146 mio. pund fra den private sektor, hovedgadens butiksliv blomstrer, og der er skabt 286 nye virksomheder i bydelen.

Udviklingsprojekternes værdiskabende effekter skyldes også, at der er en opmærksomhed på, at bevaring og

[forretnings]udvikling må gå hånd i hånd. I Hälsingegårdene-projektet rådgives gårdejerne af et tværfagligt team bestående af både en bevaringsekspert og en forretningsudvikler, sådan at der skabes en bæredygtig forretningsmodel, der på sigt er med til at sikre, at gårdene kan bevares. I Quedlingburg har man – lidt sent i forløbet – fået øjnene op for denne vigtige pointe og har nu valgt at prioritere restaureringsprojekter med en bæredygtig forretningsmodel.

Skal man pege på, hvad der er fundamentet i den udvikling, der er skabt i de seks kulturmiljø-eksempler, så er det - udover finansieringen – en strategisk tilgang til bevaring og udvikling: Restaurering af bygningsarven står ikke alene, men er tænkt ind i et større strategisk greb på byens eller regionens udvikling, hvad enten det er i forhold til turisme, erhvervsudvikling, bosætning, jobskabelse, byudvikling eller livskvalitet og lokal stolthed. På den måde bliver restaureringen af kulturmiljøet ikke projektets eneste mål, men kulturmiljøet bruges som effektiv løfte-stang til at skabe lokal udvikling.

**Værdiskabende
effekter af
bybevarings-
projektet**

Vækst i turismen

Udpegingen som UNESCO verdensarv

Den markante vækst i turismen i Christiansfeld skyldes først og fremmest UNESCO-udpegingen, der dog i sig selv må betragtes som en effekt af bybevaringsprojektet. Christiansfeld var med andre ord næppe blevet udpeget som verdenskulturarv uden projektets gennemgribende renoveringsindsats.

Fra det øjeblik Christiansfeld blev udnævnt til UNESCO verdensarv 4. juli 2015 eksploderede besøgstallet, og i juli måned havde Christiansfeld Centret allerede flere besøgende end i hele 2014 tilsammen.

Birgitte Sidenius, leder og UNESCO Site Manager på Christiansfeld Centret, fortæller, at selvom Christiansfelds bygningsarv er unik og seværdig – både med og uden en udpeging som verdensarv så har UNESCO-stemplet en stærk brand- og markedsføringsværdi i forhold til at signalere international kvalitet og eksklusivitet. Det gør det muligt at tiltrække ekstraordinært mange turister til den lille by.

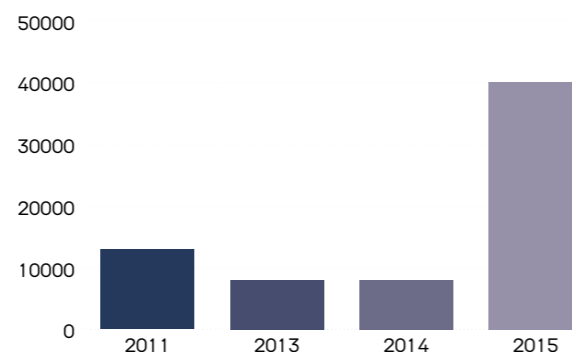
Christiansfeld Centret

Christiansfeld Centret åbnede i 2011 som en del af bybevaringsprojektet. Det er en institution i Kolding Kommune under By- og Udviklingsforvaltningen. Christiansfeld Centret beskæftiger sig med viden om og formidling af byens kulturarv og historie og fungerer som byens turistinformation.

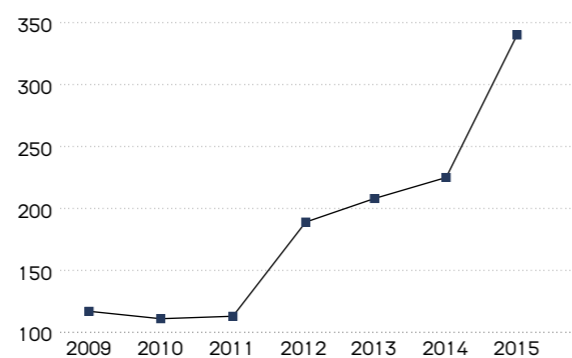
På centret er ansat seks faste medarbejdere samt en række guider, der giver rundvisninger i byen. Centret rummer udstillinger om verdensarven i Christiansfeld og Brødremenighedens historie, en butik og en turistinformation. Centret danner desuden ramme om en række arrangementer og events, f.eks. Håndværkets Dag, Christiansfeld Festival [en international klassisk musikfestival] og Kulturarmåned.

Læs mere om Christiansfeld Centret her:
www.christiansfeldcentret.kolding.dk

Antal besøgende på Christiansfeld Centret 2011-2015:

Antal guidede ture i Christiansfeld 2009-2015:

Bryllupsturisme

Før kommunesammenlægningen i 2007 havde Christiansfeld en livlig trafik af udenlandske borgere, som blev viet i den romantiske by. Det havde en mærkbart afsmittende virkning på omsætningen i hoteller, restauranter og butikker i Christiansfeld.

Med kommunesammenlægningen blev alle borgerlige vielser flyttet fra Christiansfeld til rådhuset i Kolding, men nu er brudeparrene tilbage i byen.

I 2014 lavede Visit Kolding og Kolding Kommune et samarbejde om at trække flere vielser til Christiansfeld. Udover markedsføring på Visit Koldings hjemmeside er der etableret et samarbejde med en tysk bryllupsplanlægger, der henviser brudepar til Christiansfelds særlige og charmerende rammer.

Byen har fået en giftefoged, og vielserne foregår på Brødremenighedens hotel, som stiller lokalerne gratis til rådighed. Mange brudepar vælger at overnatte i byen, og hotellet kan godt mærke den øgede efterspørgsel fra bryllupsturisterne.

Vielser i Christiansfeld

I 2015 var der i alt 105 vielser i Christiansfeld, svarende til næsten ni vielser pr. måned.

I november og december 2014 – den første periode, hvor det igen var muligt at blive viet i Christiansfeld – lå tallet på 7 vielser, svarende til tre-fire vielser pr. måned.

I årene før kommunesammenlægningen var der typisk helt op til 500 vielser på et år i Christiansfeld.

Øget erhvervsudvikling

Udvikling i detailhandlen

Der er åbnet otte nye butikker i Christiansfeld bymidte siden bybevaringsprojektets begyndelse. Blandt de otte er blandt andet to tøjforretninger, en garnforretning, en forretning med brugskunst og en café.

Lige som andre danske provinsbyer på samme størrelses, har også Christiansfeld mærket nedgang i detailhandlen, især i årene omkring den økonomiske krise. Men som Annemarie Michelsen, turist- og handelschef i Business Kolding, fremhæver, begyndte der at komme nye butikker til igen omkring 2011, hvor bybevaringsprojektet tog fat på de fysiske renoveringsprojekter og dermed gav folk en konkret og fornyet tro på, at byen havde et potentiale til mere handel og turisme.

En detailhandelsanalyse af Kolding Kommune fra 2014 viser, at Christiansfeld (knap 3.000 indbyggere) og Vamdrup (knap 5.000 indbyggere) som de største byer, udover Kolding, også er de eneste uden for Kolding, der stadig har besluttet udvalgsvarerhandel. Det er i en dansk kontekst usædvanligt, at en by på Christiansfelds størrelse stadig har

udvalgsvarerhandel i bymidten, samt at denne står næsten lige så stærkt som i Vamdrup, der er næsten dobbelt så stor.

Detailhandelsanalysen peger på, at det skyldes, at Christiansfeld har et opland på ca. 8.000 personer, der lægger deres dagligvarehandel i Christiansfeld og derfor også er med til at holde liv i udvalgsvarerhandlen. Men man må formode, at byens stigende turisme også spiller en afgørende rolle for Christiansfelds succesfulde udvalgsvarerhandel. Bybevaringsprojektet har med andre ord været med til at dæmme op for den butiksdød i bymidten, som så ofte ses i andre provinsbyer.

Flere forretninger i bymidten melder således om en stigning i omsætningen på 50 procent i højsæsonen efter UNESCO-udpegningen, og de har måttet trække ekstra personale ind for at kunne følge med. De to honningkagebagerier i byen mærker stigningen i omsætningen hele året rundt, og den ene af dem har ønsket om at udvide forretningen for at imødekomme efterspørgslen.

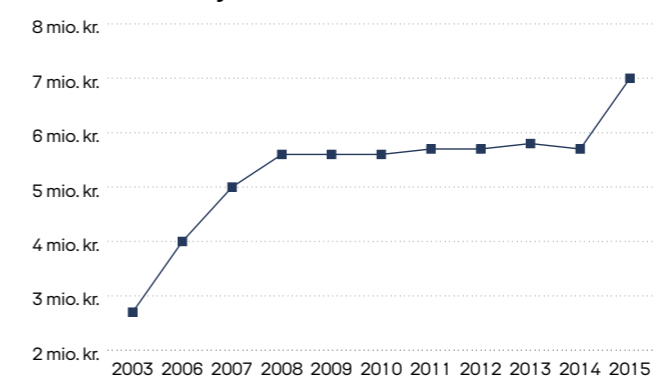
Øget omsætning på Brødremenighedens Hotel

Brødremenighedens Hotel er forpagtet til Per Højgård, som overtog hotellet i 2001. Hotellet blev renoveret fra marts 2004 til juni 2006. I 2011 blev hotellet udvidet med 10 nye værelser i et nyindrettet annekset (der er otte værelser i hovedbygningen).

UNESCO-udpegningen fik antallet af frokostgæster i hotellets restaurant til at stige kraftigt i højsæsonen med dobbelt så mange gæster dagligt som før. Det betød, at de hver dag i juli og august havde mellem 75 og 100 gæster til frokost. Derfor har Per Højgård også været nødt til at ansætte to ekstra tjenere, så de nu er 11 fastansatte på hotellet plus det løse. Til gengæld er januar, februar og marts fortsat stille måneder på hotellet.

De ekstra turister i byen mærker han således mest i form af frokostgæsterne i restauranten, som oftest er endagsturister. De overnattende gæster kommer hyppigt fra de større virksomheder i området som Bestseller, Arla, Danæg, Skare Food m.fl., samt fra den stigende bryllupsturisme.

Hotelllets omsætning fra 2003 til 2015:

Øget befolknings- vækst

Christiansfeld har oplevet en mindre stigning i befolkningstallet

På Danmarks Statistik fremgår det, at Christiansfeld by mellem 2010 og 2016 har oplevet en befolkningsvækst på 27 personer. Tallet for 2010 lyder på 2.907 personer, mens det foreløbige tal for 2016 (første kvartal) lyder på 2.934.

Danmarks Statistiks tal for Tyrstrup Sogn, som er det sogn, der dækker Christiansfeld, går tre år længere tilbage i tid. Her fremgår det, at sognets befolkningstal er gået op med 49 personer mellem 2007 [3.689 personer] og 2016 [3.738 personer, første kvartal].

Stigningen ser måske i sig selv ikke ud af meget, men for provinsbyer på Christiansfelds størrelse er det forholdsvis usædvanligt med befolkningsfremgang. Til sammenligning har nabobyen Vamdrup på knap 5.000 indbyggere oplevet en befolkningstilbagegang på 68 personer i perioden 2010-2016.

Det tyder på, at Christiansfeld har noget særligt, som er med til at fastholde og i nogen grad tiltrække beboere til området.

”

Vi har fået skabt en bæredygtig økonomi i vores bygninger, så vi nu kan leje dem ud til markedspris. Og det er jo en del af Realdanias grundforståelse – at støtte restaurering med det formål at få skabt et grundlag for udvikling og en god økonomi, så bygningerne fremadrettet kan vedligeholdes og bevares. Det er den rigtige indstilling til tingene.

Jørgen Bøytler, præst i Brødremenigheden

Vækst i udlejningsmarkedet

Brødremenigheden har fået lettere ved at udleje lejemål

Brødremenigheden har 115 lejemål i byen, både boliger og erhverv. Før bybevaringsprojektet var mange af lejemålene i dårlig stand og lejet ud til en husleje under markedsprisen.

I dag er stort set alle lejemål lejet ud til markedspris, og hvor en bolig før kunne stå tom helt op til et halvt år, før det lykkedes at finde en ny lejer, så går det nu væsentligt hurtigere med at få lejet ud igen. De nyrenoverede lejligheder i byen ligger nu med en udlejningspris på mellem 4.000 og 7.500 kr, og Brødremenighedens huslejeindtægter er steget stødt fra godt 4 mio. kr. i 2000 til godt 5,9 mio. kr. i 2014.

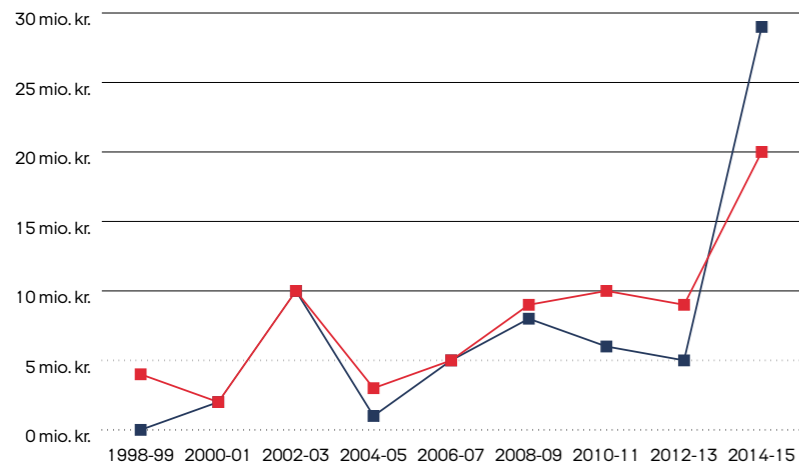
Jørgen Bøytler, præst i Brødremenigheden, fortæller, at opsvinget i udlejningen af Brødremenighedens bolig- og erhvervslejemål skete før UNESCO-udpegnen og er altså en direkte effekt af, at bygningerne er blevet sat i stand.

Den lokale EDC ejendomsmægler melder om, at de ikke kan se en sammenhæng mellem boligpriser og bybevaringsprojekt eller UNESCO-udpegnen. Kvadratmeterpriserne har ikke ændret sig, og det er heller ikke blevet lettere at sælge en bolig end før. Til gengæld oplever de i EDC-butikken i Lindegade, at der ofte er nogen, der stikker hovedet ind og spørger til ledige erhvervslejemål. Den interesse har de ikke mærket i samme omfang før UNESCO-udpegnen.

Måske kan bybevaringsprojektets positive effekter ikke aflæses direkte i Christiansfeldts kvadratmeterpriser. Men Thomas Boe, by- og udviklingsdirektør i Kolding Kommune, fortæller, at der er kommet fornyet salg i de kommunale boligudstyknings i området, og at det meget vel kan skyldes den øgede opmærksomhed, som byen har fået i medierne i de sidste år.

Brødremenighedens hotel blev før renoveringen og udbygningen lejet ud for 6.000 kr. om måneden. I dag ligger den pris ca. fire gange højere.

Øget medieomtale

■ Søgning: Christiansfeld og UNESCO
 ■ Søgning: Christiansfeld og kulturarv

Medieomtale til en værdi af godt 9 millioner kroner

En Infomedia-søgning i landsdækkende dagblade på ordkombinationerne 'Christiansfeld + Kulturarv' og 'Christiansfeld + UNESCO' viser, at omtalen af Christiansfeld stiger i årene 2002-03 som følge af opstarten på bybevaringsprojektet [se nedenstående figur].

I 2004-05 taber bybevaringsprojektet spalteplass til kommunesammenlægningen, men i de efterfølgende år får projektet igen en del omtale, og i 2014-15 ses en markant stigning i omtalen, da UNESCO-udpegningen for alvor får vind i sejlene.

Kolding Kommune opgør, at værdien af den samlede medieomtale af UNESCO og Christiansfeld er på 9,315 mio. kr., hvis den skulle være købt som annoncering.

Udenlandske medier har vist interesse

Udenlandske medier har også vist interesse for byen og dens historie, blandt andet bliver Christiansfeld nævnt i en stor artikel i ANWBs medlemsblad, den hollandske pendant til danske FDM med 2,6 mio. medlemmer.

Desuden har VisitDenmark og Slots- og Kulturstyrelsen – i samarbejde med de lokale turismeorganisationer – planlagt en udenlandsk pressetur med besøg på de syv verdensarvssteder i Danmark. Alle nærmarkederne er inviteret til at deltage, herunder Norge, Sverige og Tyskland.

Apotekerbygningen, hvor byens apotek indtil for nylig havde haft til huse i over 200 år, er som del af bybevaringsprojektet blevet restaureret, og facaden er ført tilbage til bygningens oprindelige udseende.

Lokalt ejerskab

Stolte, forventningsfulde borgere og frivillig energi

Birgitte Sidenius fra Christiansfeld Centret fortæller, at det er svært at skille effekterne af bybevaringsprojektet og UNESCO-udpejningen ad, men at de to processer tilsammen har skabt et stærkt engagement blandt byens borgere, som er både glade, stolte og forventningsfulde i forhold til den udvikling, som Christiansfeld har gennemgået de sidste mange år.

Hun fortæller, at mange har vist interesse for at arbejde som guider på Christiansfeld Centrets rundvisninger, og at det er let at skaffe frivillige til at hjælpe med opgaver – for eksempel har den lokale idrætsforening hjulpet med at dele julekort fra Christiansfeld Centret ud og stiller også gerne op for at hjælpe med at dirigere trafikken ved større arrangementer i byen.

Ifølge Birgitte Sidenius udviser alle byens borgere det samme store engagement, hvad enten der er tale om borgere fra den gamle eller den nye bydel eller medlemmer af Brødremenigheden eller ej. Det store, lokale engagement viser sig også ved, at ca. 2.000 borgere, dvs. to tredjedele af byens indbyggere, kom til folkefest i byens gader i anledning af UNESCO-udpejningen i 2015.

At føle ejerskab til og stolthed over byen og dens historie er også med til at gøre det tåleligt for beboerne, at der har været lange perioder med byggerod og støj i byen, og at der nu kommer mange flere turister til byen, end man er vant til. Jørgen Bøytler, præst i Brødremenigheden, fortæller, at der i starten var lidt utilfredshed med, at byggeprojektet især gik ud over byens butiksliv, mens det stod på, men at der "stille og roligt bredte sig et tæppe af tilfredshed", som han siger. Folk begyndte at fortælle ham, at de var stolte over at vise deres by frem, og da den blev UNESCO-udpeget, blev den effekten kun forstærket – "der var folkefest og fodboldstemning i kølvandet på den udpejning", fortæller Jørgen Bøytler.

Jørgen Bøytler glædes også over, at der er 25 frivillige, der har meldt sig til at passe Brødremenighedens butik i Søstrehuset. "Der er opbakning og positiv stemning hele vejen rundt", siger han.

"En sydlandsk stemning"

Kåte Thomsen, formand for ældsterådet i Brødremenigheden, fortæller, at beboerne i den gamle bydel skulle bruge lidt tid på at vænne sig til de lidt besværlige brosten og smallere gader (fortovene er gjort bredere for at give plads til barnevogne og kørestole), men at stoltheden over deres by vokser med offentlighedens fokus.

Hun mærker også den store opbakning til og deltagelse i byens både store og små arrangementer, og hun bemærker, at folk er begyndt at bruge byens rum, især Prætorius Torv, mere om sommeren, så der næsten er "en sydlandsk stemning" i byen. Endelig glæder hun sig over, at skolerne i området er begyndt at arbejde med Christiansfelds historie. "Nu ved børnene, hvor de kommer fra", som hun siger.

Kommunal vinduesstøtte

Kolding Kommune har allokert 1 mio. kr. af byfornyelsesmidlerne til, at borgere kan søge om at få refunderet op til 50 procent af udgifterne til at få udskiftet vinduerne i deres boliger. Den ny lokalplan tilskriver, at nye vinduer skal ligne og være af samme kvalitet som de gamle – en dyrere løsning end f.eks. at udskifte til plastikvinduer. Støttetiligheden viser kommunens engagement i projektet og med til at sikre den fortsatte lokale opbakning.

Trompetundervisning til børn

Brødremenighedens musiksamling i Christiansfeld er i dag en af de største private danske samlinger med værker, der går helt tilbage til byens oprettelse i 1773. I slutningen af 1700-tallet var Christiansfeld berømt for at være et sted, hvor musik både i og uden for kirken var af høj kvalitet og opførelserne ligeså. Man valfartede ligefrem til byen for at høre koncerter og overvære gudstjenester. [Kilde: Det Kongelige Bibliotek].

Meget af musikken fra samlingen er for trompeter. De lokale skoler er derfor gået i gang med at undervise børnene i trompetspil, så også denne del af kulturarven kan bæres videre af næste generation.

**Fem udenlandske
eksempler på
værdiskabende
udvikling af
kulturmiljøer**

Stornoway

Beliggenhed:
Hebriderne, Skotland.

Indbyggertal:
9.000.

Periode:
2004 – 2013

Økonomi:
I alt 1,78 mio. pund med Heritage Lottery Fund, Comhairle nan Eilean Siar og Historic Scotland som de primære bidragydere. Stornoway har gennemgået en betydelig udvikling. Byen er nu en velbesøgt turistdestination, og især havnen har fået nyt liv.

Unge fra byen er under arbejdet blevet udlært i forskellige bygge- og restaureringsfærdigheder, og der er blevet udviklet en plan for turismerettet markedsføring af byen. For at skabe lokalt ejerskab har man gennem en række begivenheder, foredrag og undervisningsforløb formidlet vigtigheden af Stornoways bygningsarv til skoler, virksomheder, m.fl. Den omfattende restaurering og genanvendelse af bygningerne i Stornoway har medført andre udviklingstiltag i byen. Foruden en ny havnemole og sportshal har University of Highlands and Islands – også kendt som UHI Milenium Institute – planer om at opføre et nyt campus i Stornoway med det formål at tiltrække flere unge til byen. Derudover står et kunstcenter og et beboerhus færdigt.

Projektet har resulteret i en øget stolthed blandt byens borgere, og det er blevet mere attraktivt at arbejde og bo i området. I en undersøgelse af borgernes tilfredshed med byen ses det, at 48 procent er meget tilfredse, 45 procent er forholdsvis tilfredse, mens kun 3 procent er utilfredse.

Der er også sket en udvikling i Stornoways udenlandske turismetale. En undersøgelse foretaget af The International Passenger Survey (IPS) viser, at hvor der i 2010 var ca. 7.000 udenlandske besøgende i byen, var det tal i 2014 steget til ca. 10.000 – en stigning på knap 43 procent.

Projektet har også bidraget til øget turisme. En undersøgelse foretaget af The Outer Hebrides Tourism Industry Association (OHITA) viser, at mellem 2012 og 2013 er antallet af fuldt bookedede færger til og fra Stornoway i sommerperioden steget med 40 procent. Desuden er turistsæsonen udvidet til at strække sig fra marts til oktober som følge af destinationens øgede popularitet.

En undersøgelse, The Island Survey fra 2014, viser, at ud af 425.000 turister, som har besøgt Hebriderne mellem 2012 og 2013, overvejer tre fjerdedele at komme igen inden for de næste fem år. Det turisme-økonomiske potentiale i dette er beregnet til ca. 100 mio. pund, fordelt mellem øgruppens byer, herunder Stornoway.

Det vurderes derudover i Outer Hebrides Visitor Survey, at 9 procent af de besøgendes udgifter bliver brugt på lokalt producerede varer.

Centrum i byen Stornoway udgøres af en blanding af bygninger fra slutningen af 1700-tallet til midten af 1800-tallet, placeret omkring den lokale havn. Byen rummer også Lews Castle, et slot fra midten af 1800-tallet. Stornoway har i de senere år oplevet øget affolkning og tab af arbejdspladser i de traditionelle, lokale industrier såsom fiskeri og håndværk.

The Comhairle Nan Eilean Siar (kommunen for Hebriderne) har i tæt samarbejde med lokalbefolkningen og med støtte fra Historic

Scotland (Skotlands svar på Slots- og Kulturstyrelsen) og Heritage Lottery Fund restaureret de originale detaljer på 23 historiske bygninger på øen, skiftet plastikvinduerne ud og forbedret de offentlige rum omkring bygningerne. Dermed er et enestående fredet område blevet revitaliseret, så dets særlige, victorianske karakter træder frem. Og en restaurering af byens rådhus har medført, at bygningen er blevet langt mere fleksibel og åben og nu bruges til en lang række kulturelle aktiviteter for byens borgere.

”

I en undersøgelse af borgernes tilfredshed med byen ses det, at 48 procent er meget tilfredse, 45 procent er forholdsvis tilfredse, mens kun 3 procent er utilfredse.

Hälsingegårdene

Beliggenhed:

Hälsingland, det sydlige Norrland, Sverige.

Indbyggertal:

Hälsingland består af otte kommuner og havde i 2010 ca. 140.000 indbyggere.

Periode:

EU's Leader+ program* kørte fra 2000-2006. Udviklingsarbejdet med Hälsingegårdene er stadig aktivt den dag i dag.

Økonomi:

Projektet er støttet med 22 mio. SEK fra den svenske stat og 16 mio. SEK fra EU's Leader+ program. Derudover har Länsstyrelsen, Region Gävleborg samt de involverede kommuner i Hälsingland alle bidraget med finansiering. I Hälsingegårdene-projektet har lokale kræfter arbejdet sammen om en bevaring og udvikling af det kulturmiljø, som de historiske Hälsingegårde udgør – til glæde for både turister og lokale.

Hälsingland er en provins i det sydlige Norrland i Sverige. Under navnet Intryck Hälsingland er der i området i perioden 2000 til 2006 gennemført en række projekter med støtte fra EU's Leader+ program*. Projektet Intryck Hälsingland har blandt andet satset på at styrke bygningsarven, der er stærkt repræsenteret i områdets 2-300 år gamle Hälsingegårde. Syv af de ældste og mest velbevarede gårde, ud af ca. 1.000 gårde i alt, blev i 2012 udpeget som UNESCO verdensarv.

En målsætning for Intryck Hälsingland har været at gøre Hälsingegårdene til løftestang for hele regionen, der ellers mest var kendt for lukning af store industrivirksomheder. Aktørerne i projektet fremhæver, at Hälsingegårdene-satsningen ikke kun skulle bidrage til at udvikle turismen, men også bidrage til at styrke den lokale stolthed og tiltrække nye borgere. Der blev oprettet en rådgivningstjeneste med et team bestående af en museumsfaglig person og en forretningsudvikler, der skulle hjælpe ejerne af Hälsingegårdene med at lave udviklingsplaner, som balancerede mellem bevaring og forretning. I udviklingen var der også fokus på, at gårdene skulle tilbyde aktiviteter, der henvendte sig både til turister og lokale borgere.

I dag er 50 af gårdene gået sammen om at markedsføre sig som 'Hälsingegårdar' på tværs af forskellige aktiviteter og beliggenheder. På nogle af gårdene kan man overnatte, andre steder driver café og restaurant, og på andre igen kan man besøge små lokalmuseer. Ved at markedsføre sig som en samlet destinationoplevelse udgør gårdene i dag et fyrtårn, der er med til at sætte hele regionen på landkortet.

Besøgstallet på Hälsingegårdene er stødt stigende, og generelt meldes der i 2015 om publikumsrekord på flere af gårdene. En af gårdene – Stenegården – har i august måned 2015 oplevet en stigning i besøgstallet fra 36.000 til 40.000 besøg, en stigning på godt 11 procent sammenlignet med året før.

Flere og flere lokale beboere i Hälsingland tager venner og bekendte med for at se gårdene – et tegn på de lokale beboeres stolthed over det unikke kulturmiljø, som gårdene udgør. De udenlandske besøg er desuden tiltagende. Det vurderes, at de udenlandske besøg på gårdene samlet set er tiltaget med 20 procent på blot et år; fra 8.000 besøg i 2014 til 10.000 besøg i 2015. Derudover anslås det, at de guidede ture på gårdene er steget med 10 procent siden 2014, alt imens det samlede antal besøgende på besøgscenteret i Bollnäs er steget med 3,5 procent fra 5.353 besøgende i 2014 til 5.539 besøgende i 2015.

Projektet viser, hvordan den rigtige, tværfaglige rådgivning og tværgående, lokale samarbejde kan bidrage til at udvikle et kulturmiljø, så der både værnes om kulturarven og den lokale forankring og samtidig skabes bæredygtige forretningsmodeller, der på sigt bidrager til at bevare samme kulturarv.

*Leader+ er et af fire initiativer, der finansieres af EU's strukturfonde, og er beregnet til at hjælpe beslutningstagere i landdistrikterne ved overvejelser om deres lokale regions langsigtede potentiale. Leader+, der fremmer integrerede og originale kvalitetsstrategier for en bæredygtig udvikling, bygger stærkt på partnerskab og netværk for udveksling af erfaringer.

”

Det vurderes, at de udenlandske besøg på gårdene samlet set er tiltaget med 20 procent på blot et år; fra 8.000 besøg i 2014 til 10.000 besøg i 2015.

Grainger Town

Beliggenhed:

Newcastle Upon Tyne, England.

Indbyggertal:

Ca. 1.100 (ca. 280.000 i hele Newcastle).

Periode:

1997-2003

Økonomi:

Projektet har fået 40 mio. pund i offentlig støtte (herunder bl.a. 11 mio. pund fra The Single Regeneration Budget og 25 mio. pund fra English Partnerships**). Derudover 145 mio. Pund i private støttemidler og investeringer. Bydelen Grainger Town er i dag anerkendt for sin eksemplariske revitaliseringsplan og de resultater, den har skabt. Den vellykkede restaureringsproces resulterede i 2003 i en overrækkelse af Europa Nostra-prisen. I dag er Grainger Town en blomstrende bydel med vækst i både indbyggere, jobs og virksomheder.

40 procent af bygningerne i området er vurderet til at have en særlig historisk eller arkitektonisk værdi, og området er i dag udpeget som conservation area* med sine i alt 244 fredede bygninger.

Grainger Town var i slutningen af det 20. århundrede i økonomisk og socialt forfald. Butikker og kontorer flyttede ud af bydelen til fordel for mere attraktive placeringer. Det samme gjorde indbyggerne, og den affolkede bydel stod tilbage med omkring 100.000 ledige kvadratmeter. Som reaktion blev der startet et udviklingsprojekt under navnet Grainger Town Partnership, som løb fra 1997 til 2003. Partnerskabet bestod af Newcastle City Council, English Heritage og English Partnerships.

De nye indbyggere bor blandt andet i nogle af de 289 nye lejligheder, som er blevet opført i forbindelse med den fornyede tro på bydelen, som projektet har skabt.

Også erhvervs- og handelslivet trives igen. Området omkring Grey's Monument og Grey Street er i dag et blomstrende handels- og shoppingområde, og hovedgaden Grey Street er af BBCs Radio 4 lyttere valgt som 'Best Loved Street in Britain'.

Den omfattende restaurering af Grainger Town har også skabt jobs. I 2006 var der skabt ca. 2.200 nye jobs i bydelen som et direkte resultat af indsatsen. Og i 2003, ved projektets officielle afslutning, var der skabt 286 nye virksomheder i bydelen. I 2006 var det tal oppe på 309 virksomheder. De nye virksomheder har kunnet taget nogle af de godt 83.000 nye og/

eller istandsatte erhvervskvadratmeter i Grainger Town i brug.

Hele projektet har opnået stor anerkendelse – ikke bare lokalt, men også nationalt. I dag anses bydelen som et yderst vellykket eksempel på, hvordan økonomisk og socialt forfaldne byområder kan revitaliseres med bygningsarven som løftestang.

*I England er de lokale myndigheder ansvarlige for at udpege såkaldte conservation areas, som er meget lig den danske model for udpegning af kulturmiljøer.

**English Partnerships er en nu ikke længere eksisterende national styrelse for byfornyelse (urban regeneration).

”

Den omfattende restaurering af Grainger Town har skabt jobs. I 2006 var der ca. 2.200 nye jobs i bydelen som et direkte resultat af indsatsen. Og i 2003 var der 286 nye virksomheder i bydelen.

Grainger Town udgør Newcastle Upon Tynes historiske hjerte. Bydelen er opført som et planlagt bykvarter i perioden 1835-1842. 40 procent af bygningerne i området er vurderet til at have en særlig historisk eller arkitektonisk værdi, og området er i dag udpeget som conservation area* med sine i alt 244 fredede bygninger.

Grainger Town var i slutningen af det 20. århundrede i økonomisk og socialt forfald. Butikker og kontorer flyttede ud af bydelen

til fordel for mere attraktive placeringer. Det samme gjorde indbyggerne, og den affolkede bydel stod tilbage med omkring 100.000 ledige kvadratmeter. Som reaktion blev der startet et udviklingsprojekt under navnet Grainger Town Partnership, som løb fra 1997 til 2003. Partnerskabet bestod af Newcastle City Council, English Heritage og English Partnerships.

Grainger Town udgør Newcastle Upon Tynes historiske hjerte. Bydelen er opført som et planlagt bykvarter i perioden 1835-1842.

Quedlinburg

Beliggenhed:

Quedlinburg ligger i den tyske delstat Sachsen-Anhalt

Indbyggertal:

Knap 25.000.

Periode:

Renovering af Quedlinburgs historiske bymidte begynder i slutningen af 1970'erne. Der er til dags dato afsluttet 70 procent af den samlede renoveringsplan.

Økonomi:

Den tyske delstat Sachsen-Anhalt har i samarbejde med Quedlinburg Kommune, EU, den tyske regering, Deutsche Stiftung Denkmalschutz* og en række private investorer investeret i alt 136,4 mio. euro i renoveringsarbejdet. Quedlinburg er i dag en populær turistdestination kendt for sine mange bindingsværkshuse. Byen kæmper dog fortsat med et faldende befolkningstal, som i 2025 forventes at være faldet til knap 17.500 indbyggere.

*Deutsche Stiftung Denkmalschutz er et privat initiativ grundlagt i 1985, som arbejder for at bevare kulturarv i Tyskland og for at formidle viden om vigtigheden af en strategisk indsats for bevaring og udvikling af kulturarv

Quedlinburg i Tyskland har omkring 1.300 bindingsværkshuse fra i alt seks århundreder. Byen blev tildelt verdenskulturarvsstatus af UNESCO i 1994 pga. sin stort set uændrede historiske profil og beliggenhed i et smukt, afvekslende landskab. Efter UNESCO-udpegningen blev der for alvor sat skub i renoveringen af den historiske bymidte.

Renoveringsprojektet har skabt lokale jobs, uddannelse og vækst i turismen, og den lokale forankring har også været i fokus, om end tilgangen til borgerne har været tøvende og haft et forholdsvis formaliseret og centralistisk præg, hvor alle interessenter samles til kvartårlige møder, der for øjeblikket har ca. 30 deltagere.

I dag er Quedlinburg en populær case for mange både tyske og udenlandske studerende, når det drejer sig om at studere historiske byggeteknikker, stilarter, restaurering og udvikling af bygningsarv og kulturmiljøer. Quedlinburg har på den måde med tiden fået status af et 'lærende laboratorium', der demonstrerer, hvad godt tyve års indsats for bevaring og udvikling af bygningsarven kan skabe af resultater i et lokalsamfund.

Rollen som lærende laboratorium er nu godt på vej til at blive institutionaliseret gennem et stærkt, lokalt udbud af professionelle kurser inden for byggeteknikker og strategisk udvikling af bevaringsværdig bygningsarv og kulturmiljøer.

Quedlinburg har årligt 1,2 mio. gæster og tallet er stigende. 93 procent er tyske turister med en

overvægt af lokale fra delstaten Sachsen-Anhalt, men også turister fra delstaten Bayern kommer i stort tal. De 7 procent udenlandske turister kommer især fra Holland og Danmark, men også asiatiske turister fylder i gadebilledet. Den egentlige højsæson er adventstiden, hvor 120.000 turister i 2013 besøgte julemarkedet fordelt over tre weekender. Også sommerens vandreturisme er væsentlig og kan aflæses af mængden af vandrestøvler og rygsække i gadebilledet.

For 25 år siden var der ikke mange overnatningsmuligheder i byen, men den store tilstrømning af turister, der fulgte med UNESCO-udpegningen, fik lavet om på dette, og en positiv udvikling har siden 1994 præget udviklingen af den historiske bymidte i Quedlinburg. Blandt andet er 220 lejligheder blevet restaureret, og nogle udlejes nu bl.a. til turister. Hvor der i 1994 var otte overnatningssteder i den gamle del af Quedlinburg, var der i 2015 40 forskellige overnatningssteder.

Mængden af overnattende gæster er desuden tiltaget markant. I 1994 var der ca. 31.000 besøgende, som overnattede i byen [heraf ca. 800 fra udlandet], alt imens der i 2015 var knap 124.000 overnattende gæster [heraf ca. 9.800 fra udlandet]. Byen har i dag ca. 250.000 overnatninger årligt.

Aktuelt er priserne stigende på de restaurerede huse i den middelalderlige bydel, der huser 20 procent af byens samlede indbyggertal. Selvom Quedlinburg samlet set har et faldende befolkningstal, er der altså en støt stigende interesse for at bo i den historiske bymidte.

”

Mængden af overnattende gæster er tiltaget markant. I 1994 var der ca. 31.000 besøgende, som overnattede i byen, mens der i 2015 var knap 124.000 overnattende gæster.

Conwy by

Beliggenhed:
Det nordlige Wales.

Indbyggertal:
Ca. 15.000.

Periode:
Turismeudviklingsstrategi 'Destination Conwy' fra 2009.

Økonomi:
Turismeudviklingsstrategien er finansieret af regionsrådet. Derudover har CADW* støttet bevarelsen og udviklingen af en række seværdigheder, herunder bl.a. Conwy borg og bymur med 492.000 pund. Conwy er atter begyndt at tiltrække besøgende som følge af en turismeudviklingsstrategi, der tager afsæt i stedets unikke kultur- og bygningsarv.

strategi fra 2009, udarbejdet af regionsrådet for Conwy County Borough.

Strategien havde et stærkt fokus på at indgå partnerskaber med en lang række lokale og regionale aktører, og målet var at gøre Conwy til 'a must be visited destination', blandt andet ved at øge de besøgendes opmærksomhed på den unikke kultur- og bygningsarv. Der blev igangsat en række tiltag inden for blandt andet markedsføring og formidling af kulturarven, herunder forbedrede adgangsforhold, øget skiltning og udarbejdelsen af en guidebog til borg og mur for både børn og voksne.

Kulturarven er en af de hurtigst voksende industrier i Wales. En undersøgelse foretaget af Conwy County Borough viser, at der efter 2009 skete en stigning i antallet af besøg til Conwy Castle. I 2009 besøgte i alt 181.947 personer borgen og allerede året efter, i

2010, var det tal steget med næsten 5.000 besøgende, hvilket gjorde borgen til én af de mest besøgte turistattraktioner i Wales.

Sammen med det nærliggende Caernafon Castle, der også er udpeget som verdensarv af UNESCO, tegner de to borge sig for 55 procent af de entrebetalende turister i Nordwales og for 30 procent af de 1,2 mio. turister, som hvert år besøger seværdigheder med betalingsentré i hele Wales.

Derudover vurderes det, at kulturarvsturismen understøtter 30.000 fuldtidsjobs i Wales - heraf næsten 11.000 jobs alene i Conwy County Borough, hvor turismen udgør en væsentlig del af regionens økonomi.

*CADW er en statslig styrelse, nærmere bestemt det walisiske selvstyres modstykke til Slots- og Kulturstyrelsen.

Conwy ligger i den nordlige del af Wales og er en by med store arkitektoniske og historiske kvaliteter samt en naturskøn placering.

Hovedattraktionerne er Conwy Castle, opført i 1289 af Kong Edward I, samt en 1300 meter lang bymur opført omkring den ældste del af byen. Begge dele er i dag velbevarede ruiner. Conwy borg og bymur blev i 1986 optaget på UNESCOs verdensarvsliste som bevarings-

værdige eksempler på europæisk militærarkitektur fra slutningen af det 13. og begyndelsen af det 14. århundrede.

Efter en nedgang i besøgstallet til borgen og bymuren på ca. 200.000 besøgende fra 1991-2000 var der behov for at vende den nedadgående kurve. I perioden 2001-2011 lykkedes det at få besøgstallet til at stige kraftigt igen, blandt andet i kraft af en ny turismeudviklings-

”

Det vurderes, at kulturarvsturismen understøtter 30.000 fuldtidsjobs i Wales - heraf næsten 11.000 jobs alene i Conwy County Borough, hvor turismen udgør en væsentlig del af regionens økonomi.

Kildeliste

udenlandske cases

Stornoway:

Comhairle nan Eilean Siar,
www.cne-siar.gov.uk/stornowayregeneration

Comhairle nan Eilean Siar,
www.cne-siar.gov.uk/creatingcommunities Heritage Lottery Fund,
www.hlf.org.uk/our-projects

Pact of Islands [2011], Island Sustainable Energy Action Plan – Outer Hebrides, www.islepact.eu

European Commission [2006-2009], Assessment of the status, development and diversification of fisheries-dependent communities, www.ec.europa.eu/fisheries

Visit Scotland [2014], Outer Hebrides Visitor Survey 2012/2013, www.visitscotland.org

International Passenger Survey (IPS), 2014.

Hälsingårdene:

Mulighedernes land [2007], Resume af studietur til Hälsingland d. 17. – 19. september 2007

Mulighedernes land [2010], Trods dårlige odds – International inspiration til danske yderområder, www.mulighedernesland.dk/files/publikationer

Pressemeddelelse Hälsingegårdar 29.09.2015, "Besökscentrum världsarvet Hälsingegårdar".

Interview med Lena Landström, 20.04.2016, Kulturmiljö/
Världsarvssamordnare, Länsstyrelsen Gävleborg.

Grainger Town:

City Centre Develoments, Grainger Town [2003],
The Grainger Town Project – Annual Report on Progress in 2003.

European Association of Historic Towns and Regions [EAHTR] [2007], Investing in Heritage,
www.historic-towns.org/pdfs

Wikipedia-artikel om Grainger Town,
https://en.wikipedia.org/wiki/Grainger_Town

Robinson, F. & Zass-Ogilvie, I [2010], Sustaining Regeneration,
Grainger Town Review 2010.

Quedlinburg:

Fostering Arts and Design [2010], International Building Exhibition – Urban Redevelopment Saxony-Anhalt 2010,
www.fad.cat/citytocity

Sørensen T., [27.07.14], Quedlinburg – en unik bindingsværksby i Harzen,
www.rejseavisen.dk

Kristensen, T. Møller, Realdania [2014], Casestudie - Verdensarv
Quedlinburg, Tyskland

Interview med Thomas Bracht, 26.04.2016, Quedlinburg Tourismus
Marketing GmbH

Conwy:

Conwy County Borough,
<http://www.conwy.gov.uk/upload/public/attachments>

Kristensen T. Møller, Realdania [2014],
Casestudie - Verdensarv Conwy, UK.

Conwy County Borough [2015], Conwy in Figures 2015
James, C., 2015, STEAM Urban – Rural summary 2013-2014, GTS (UK).

Værdiskabende udvikling af kulturmiljøer

– en undersøgelse med udgangspunkt i Christiansfeld

Der ligger et kulturelt, socialt og økonomisk potentiale i at udvikle kulturmiljøernes historiske bygningsarv.

I 'Værdiskabende udvikling af kulturmiljøer' ser Realdania nærmere på, hvilken værdi udviklingen af kulturmiljøer i Danmark og udland har skabt for det enkelte lokalsamfund – med særligt fokus på bybevaringsprojektet i Christiansfeld.

En tværgående erfaring er, at det er den strategiske tilgang til bevaring og udvikling, som skaber målbare effekter af indsatsen. Restaurering af bygningsarven står ikke alene, men er tænkt ind i et større strategisk greb på byens eller regionens udvikling. Kulturmiljøet bruges på den måde som løftestang til at skabe lokal udvikling.